

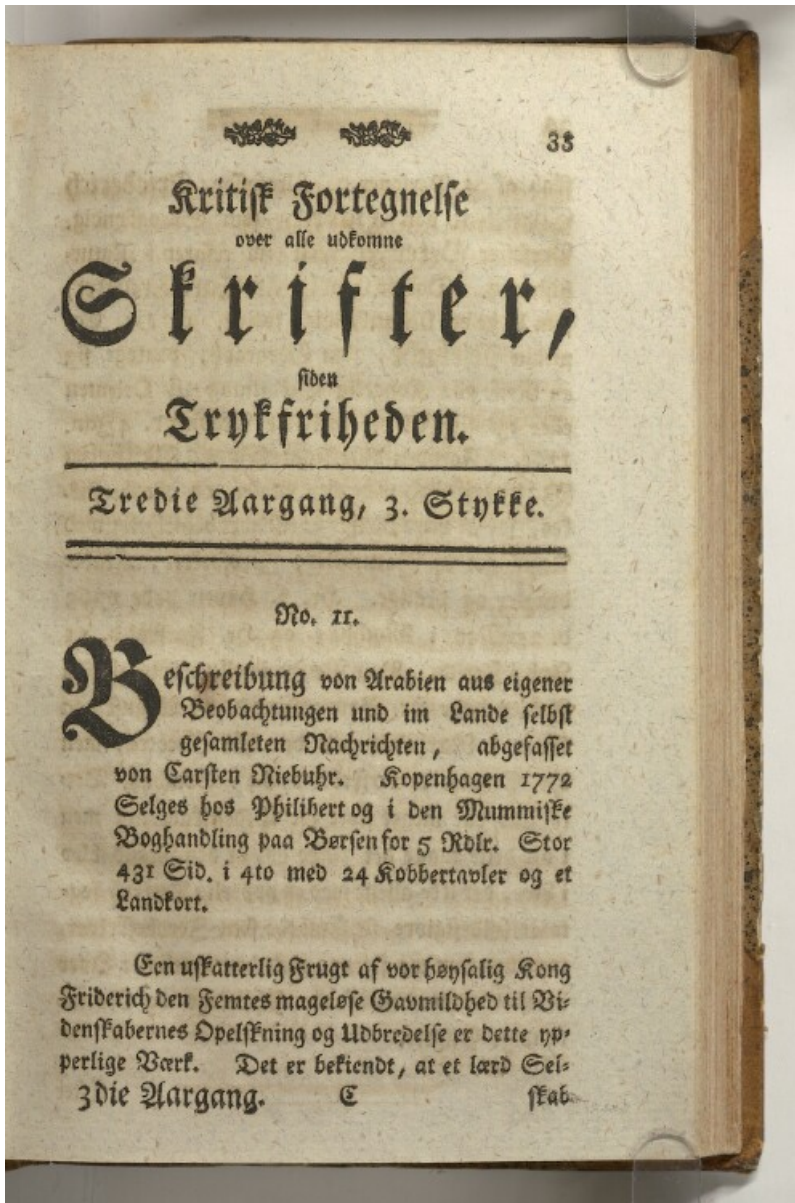
Titel: Fortegnelsen over Trykkefrihedens Skrifter III, stk. 3

Citation: "Fortegnelsen over Trykkefrihedens Skrifter III, stk. 3", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Fortegnelsen bind 3, Fortegnelse paa alle de Skrifter som siden Trykfriheden ere udkomne, stk. 1-27, anm. nr. 1-272, dækkende 14.09.72-14.09.73 [stk. 2-27 ikke averteret i Adresseavisen]*, Gyldendal, 1773, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/catalog/tfs-texts-4_003-shoot-workid4_003_003/facsimile.pdf (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Fortegnelsen bind 3, Fortegnelse paa alle de Skrifter som siden Trykfriheden ere udkomne, stk. 1-27, anm. nr. 1-272, dækkende 14.09.72-14.09.73 [stk. 2-27 ikke averteret i Adresseavisen]

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

skab af 4 Personer. Professor Friederich Christian von Haven, som Sprogkyndig. Professor Peter Forskål som erfaren i Naturhistorien. Doktor Christian Carl Cramer, som Læge og Naturkyndig tillige, og Hr. Capitain Niebuhr, som Geograph, paatog sig en Reise paa Kongelig Bekostning til Orienten eller egentlig til det lykkelige Arabien d. 4 Jan. 1761. Foruden disse, fulgte Georg Wilhelm Baurenseind med som Maler og Kobberstikker, for at være Reise-Selskabet behjælpelig med Tegninger af Naturalier, Prospekter, Klæde dragter og deslige. Hr. v. Haven døde 1763 d. 25 May i Mochha, og Hr. Forskål d. 11 Jul. i Jerim. Paa Beyen imellem Mochha og Indien døde Hr. Baurenseind d. 29 August paa Søen i Nærheden ved den De Socotra, men Hr. Cramer d. 10 Febr. 1764 i Bombay. Dette Tab var meget stort for Videnskaberne; men i alt dette maae det glæde os, at den Mand blev i Live, der ikke allene med en hyppelig Trofskab søgte at fyldestgjøre sit Embede som Jordbeskriver, men desuden tog sig paa med den mueligste Iver at efterkomme den afdøde Philologs og Naturkyndigs Pligter.

Efter

Efter Tilskriften til Kongen følger en tilfø-
ladelig Forberetning om Selskabets Rejse, om
Arabernes Sæder og deres Opsørjel mod rejs-
sende Fremmede. Hr. Niebuhr giver adskillige
Forholds Regler grundede paa egne Jagttagelser
og Erfaringer, til Nytte for den, der vil rejse i
Arabien — P. 15 siger Hr. N. man maa ikke
troe, at man forstaaer Araberne, naar man har
lært Arabisk af gamle Bøger. Det almindelige
Sprog har ogsaa hos dem forandret sig meget
ouendstkiert ikke saa meget, som de Europæiske
Sprog: Thi Araberne har i de sidste 1000 Aar
holdt Koranens Sprog for det skønneste, og der-
for saa vidt muligt var, stræbt at beholde det
uforandret i deres Bøger. En lærd Europæer,
der kun er for at lære Dialekterne tilgavns, kan
paa saadan en Rejse som vores, vel have nok med
det allene at bestille. Saavidt Hr. N. Vi vide
ikke, om disse Anmærkninger ikke var indskrænke
Bibel-Forfatternes overdrevne Drift, til at betie-
ne sig blot af det Arabiske Sprog til Skriftens
Forklaring, eller i det ringeste søge deres For-
sigtighed, at de ey uden Forskiel samle Ordbe-
tydningen baade af gamle og nye Arabiske Bø-
ger, de maae for Resten være af hvad Ind-

hold de være vil. Er det nye Arabiske Sprog forskiellig fra det gamle. Har det saa mange Dialekter, saa bliver det vel den Umage værd, at undersøge om Forandringen strækker sig alle ne til Udtalen, eller tillige til Ordbemærkelserne. Hr. N. Afhandling om Arabernes Sprog S. 83. fortæner agtsom Efterlæsning. P. 25 = 37. beskrives Tabellerne. P. 37 besvares endeel af de Michaeliske Spørgsmaal til Selskabet. Spørgsmaal XXX, XXXIII, XXXIX, og andre opløses P. 37. til 47. Efter Forberetningen følger Beskrivelsen selv over Arabien S. 1 og følgende. S. 3 melder Forfatteren om Veierliget i Arabien, som er foranderligt efter Egnens Forskiellighed. I den biergagtige Kant af det Landskab Yemen indfalder en Regntid, som man kalder matar el Katif, som trefser ind omtrent midt i Junii og vedvarer til Slutningen af September paa den heedeste Tid om Aaret, da Regnen er nyttigst for Landet og behageligst for Indbyggerne. I de to første Maaned er den stærkest, i den sidste tager den alt meere af. Man taler og om en matar es Seif, Foraarsregnu. Denne falder i den Maaned Nisan (April) men varer ikke længe ved. Jo stærkere den falder, jo rigere en Høst venter man.

Til

Til Masfat og i de bergagtige Egne paa Øst-
den af Arabien er Regntiden omtrent fra den
20 Nov. til 18 Februar. Heraf kan adskillige
Steder i Biblen laane Lys. De hellige Skri-
bentere tale om en tidlig og sildig Regn. Men
naar den faldr, ere Fortolkkerne ikke eenige om.
Efter Hr. Niebuhrs Beretning endtes! Som-
merheden i September, gemeenlig, som Riisfel for-
tæller, med en stærk Regning eller Skyregn
(Plahregn) som varede nogle Dage. Denne
Regn kalder man tidlig Regn. Derpaa fulgte
en 20 til 30 Dage godt Veyr. Efter den Tids
Forløb falt der igien Plahregn. Denne Regn er
nok den, Hr. N. beretter, at begynde fra den
20 Nov. til den 18 Febr. og som blev kaldet
sildig Regn.

Heeden er i de meeste Egne af Landet i
Julius og August saa stærk, at næsten ingen,
med mindre han bliver nedt dertil, giver sig paa
Veyen fra Klokken 11 om Formiddagen til Kl.
3 om Etermiddagen. I den Tid arbejde Ara-
berne stælden, men tage deres Middags Sev,
undertiden i et Værelse under Huuset, hvor-
hen de ved en Art Skorsteene nedlede Vinden
E 3 oven

oven fra, for derved at sette Luften i Bevægelse. Andre lade i denne Harets Tid tit stænke Vand paa Gaderne, for derved at afkiøle Luften. Nogle igien lukke Døre og Winduer til, for at holde den heede Luft ude. I disse heede Maaneder har man i Basra, endskiøndt falden Exempler paa, at Folk paa Gaden, saavel som paa Beyen til Zobeir ere faldne om, forsmægtede af Heede, ja at Muulesler skal uden for Basra være døde af Heeden. — N. 7 fortæller han om de giftige Vinde i Arabien, fra hvilken Kandt de komme, hvad Virkning de have paa Mennesker og Dyr. Araberne, saasom de ere vant til den rene Luft i Drakenen skal have saa fin en Lugt, at de kan kiende den dødelige Smum paa dens svovlagtige Stank. Man har og dette som et Kiendetegn paa denne Wind, at Luften i den Egn, hvorfra den kommer, er ganske rødagtig. Men siden en lige udgaaende Wind har ingen Magt nærved Jorden, maaskee fordi den brydes af Høyene, Stene og Busker, saa bulke Folk sig ned mod Jorden, naar de see Winden langt borte. Dyrene skal ogsaa vide, at holde Hovedet nedad, naar Winden nærmer sig. Virkningen af disse dødelige Vinde beskrives S. 8. f. S. 9. handler om Dugen

gen. N. 10 om Arabernes Skik at boe i Telte. S. 11 om den Arabiske Adel. S. 15 deres Slægteregister. S. 19, deres Religion. S. 28 deres Karakter. S. 33 Skik ved Manddrab. S. 36 Tegn paa Jomfruedommen. S. 40 Keenslighed. S. 41 Mohåmedanernes Opførsel mod fremmede Religionsforvandre. S. 47 om Viæsfrieheden. S. 49 Arabernes Hilsemaade. S. 52 Mad og Drikke. S. 60 om deres Boliger. S. 62 Deres Maade at sidde paa. S. 63 Deres Klædedragt. S. 70. Levirats Egtteskab. S. 71 Mohåmedanernes Konerangde. S. 77 Østerlændernes Omfjærelse. S. 81 Menneskers og Dyrs Gildelse. S. 83. Arabernes Sprog. S. 95 Træk paa Bogstaverne. S. 104 Arabernes Videnskaber. S. 140 om det arabiske Guld. S. 142 Edelstene. S. 143 Forskiellige Træer i Arabien. S. 151 Østerlændernes Agerdyrkning. S. 161 Forskiellige Dyr i Arabien. S. 181 Beskrivelse over nogle Landskaber i Arabien, Jemen, Hadramaut; Omán, den Persiske Havbugt, det Landskab Hedsjás, forskiellige Stammer af Bedouiner eller omstreifende Araber; Ørkenen ved Bierget Sinai med behørig Landforter og Kobber.

Dette er en nogen Fortegnelse over den Stat af Rønheder, dette Værk indeholder. Ikke alle Geographen, men endog den hellige Sprogkyndige vil gaae beriget bort fra Bogens Læsning med større Visdom og Klarhed i de Underretninger, andre Reisebeskrivelser give, tilligemed en frugtbart Tilvæxt af nye Kundskab. Forstaaer vi at gjøre en noyagtig Anvendelse af Beretninger, saa skal en Hov Dunkelheder og Utydeligheder forsvinde fra en Mængde Skrifsteder, som trænge til Oplysning af den Østerlandske Natur-Historie og Oldkyndighed. Næst efter Hr. Niebuhrs fortreffelige Værk vil vi anprise vore Leseres Beobachtungen über den Orient aus Reisebeschreibungen zur Aufklärung der heiligen Schrift aus den Englischen überseht und mit Anmerkungen versehen von J. E. Faber. 1 Theil Hamb. 1772. Tilligemed D. Büschings neue Erdbeschreibung 5ter Theil erster Abtheilung Hamb. 1771 som indbefatter adskillige Lande i Asien. Benytte vi os af saadanne Haandmidler, saa saabner sig hvert Øjeblik nye og behagelige Udsigter, hvor vi kan anvende Hr. Niebuhrs sikre Anmerkninger og anvendelsesværdige Sagttagelser. Et Værk af saa rigtigt et Indhold, som Hr. Niebuhrs er, taler

taler for sig selv. Endog Trykken, Papiret, og den anvendte Glid paa Kobberstikkene hiespe til dets Anprisning.

No. 12.

Frietænkeren. Et Særgespil i fem Opføge.

Af det Lydske

Hier spannt, o Sterbliche, der Seele Sehnen an
Wo wissen ewig nicht und irren Schaden kan.
v. Haller

Sælges hos Forlaggeren Gyldenstjerner i Trompetergangen No. 112 for 2 Mk. Stor 8 Ark 8v.

Naar Frietænkeren driver sin Daarlighed saa vidt, at han bliver en aabenbar Guds Foruøegter, da aflaster han med det samme alle endog de helligste Forbindelser; Dydens Naand sønderriides; Samvittighed bliver Fordom, og alle Dørre til Laster aabnes. Ingen Lyst, hvis Opfyldelse enten kan skules for den verdslige Nøt, eller ikke kræves til Regusflab for den, maa blive uopfyldt, og dette er vel den slige Bey til Ulykkens Afgrund! — At det menneskelige Kion har havt og har endnu mange saadanne uheldige Daarer, har mere end en sorgelig Erfaring bekræftet. Vi kunde derfor ikke andet end billige nærværende Forfatters Valg, i at tage Subjectet herfra til et Særgespil. Hvorfor skulde iblant

faa mange Daarligheder, som i Skuespillene ere
skildrede enten med deres Heflighed eller ulykkeli-
ge Følger, denne, en Hoved-Kilde til alle, blive
urørt? og det er dog vist, at den kan afgive det
sterke Stof til et Skuespil; derom kunne vi
overtendes ved nærværende Stykke, hvor vi see
Fritenkeriet i al sin Affkuelighed, i de fæleste
Virninger og græffeligste Følger. Clerdon er
den ulykkelige Fritenker; men den Maade, paa
hvilken han er bleven det, er ynkværdig. Han bes-
idder en i Grunden elskværdig Karakter, et
Hierte, der er skabt til at føle Bøns og Mæns-
neshedens Indtryk; han havde forhen væ-
ret en Ven af Dyd og Religion, og derfor væ-
ret agtet og inderlig elsket; men i denne hans
lykkelige Periode er han saa uheldig, at han bli-
ver en Henleys Medbøyer til adskillige Fordeele,
offentlige Betieneringer o. s. v. Denne Henley
forraader i sin Karakter alt, hvad der udmærker
det meest ondskabsfulde og ugudeligeste Menneske.
Han er bekiendt derfor, og af den Aarsag har
Clerdon altiid den Fordeel for ham, at blive ham
overalt foretrukken. Slige Fordeele opvakte Hen-
leys Iversyge, og det sorte Had imod hans
Medbøyer — men allermeest opbringes han imod
ham

ham, da Miss Amalia Granville gav Clerdon sin Haand, som hun afftog Henley. Her svor dette Umenneffe Clerdons Ulykke. Og uheldelig vilde han giere ham ved at see ham de Fortrin berøvet, hvorved han hidindtil havde erhvervet sig Agtelse og Kierlighed. Henley kiendte Clerdons Hierte og alle Udgangene dertil. Clerdon havde et høveligt Gemnt, godtroende og altid aabent for Venfkab — Og Henley omgaaes ham under den meest blendende Maske af Venfkab — Derved indprenter han ham de uheldelige Grundsaetninger, der omstede efterhaanden hans Dyders Bygning, og aabner Vey for alle Laster — Ved Udsøvelser har han foredet sine og sin Faders Midler, og i denne Tilstand er han, naar han først lader sig see. — Betragtninger over hans Omstaendigheder opvække ofte Samvittighedens nagende Uroeligheder hos ham, men Henley er strax ved Haanden og bebrejder ham Eensfoldighed og Fordomme — Granville og hans Søster Miss Amalia er imidlertid ankommen fra London, og, fulde af Ynksonhed over Clerdons Tilstand, tænke paa Midler at hielpe ham til rette — Granville lader sig see for ham, ytrer det sømste Venfkab, og søger paa alle muelige

lige Maader at blødgjøre hans Hierte, i sær ved det han fortæller ham hans Faders Død, som skede i Fængslet, hvort hans Creditorer havde kastet ham. Samme Omstændighed gjør et heftig Indtryk paa Clerdons Hierte; men Henley er igien tilrede med sine Fordoms Bebrejdelser, og det Uffum vil nu endelig drive sin Hævn over Clerdon til det yderste — Han gier ham mistænkelig imod sin gamle Ven Granville, og det i den emmeste Punkt — han saaer ham til at troe, at Granville hemmelig søger at skille ham ved sin Søster Miss Umasia, som han endog tilhyder Henley; falske Breve og andre Vicomstændigheder giøre alt omsider for Clerdon sandsynligt — Men nu er Clerdon saaret paa det emmeste Sted, og kuns et Skridt fra Fortviyvelse. Henley ophører ikke, for det er lagt tilbage med — Han overtaler Clerdon til at dræbe sin Ven Granville — Dgsaa dette skeer! Og nu er Clerdon nær ved sin Ulykkes Maal. — Hans døende Ven ytrer mod ham de venkfabeligste Fornemmelser, der smelte hans Hierte. Han bliver opløst om sin Mistankes Ugrund, om Granvilles Uffuldighed, Henleys Ondskab og Undersundighed, og disse Opdagelser fuldkomme hans Fortviyvelse

Henley

Henley selv, som indtil det yderste underholder sin affæhlige Karakter, kommer ind for at opløse ham om disse skrækkelige Sandheder, men i en spottende og triumpherende Tone — Clerdon kan ikke længer udholde saa græffelig en Scene; men stikker sin Fiende Dolken i Livet, og strax derpaa sig selv, hvormed Stykket ender. Læserne kunde allene af Stoffets Anmeldelse slutte sig til et fuldkomment Sørgespil, og som saadant holde vi det ogsaa! Forf. har valgt en Plan, der er ligesaa simpel, som frugtbar; Karaktererne ere vel anlagde, og udførte; det samme godtroende, sømme og venfæbelige Hierte, som vi først blive vaer hos Clerdon, skimte vi heele Stykket igennem; og Henley bliver os strax bekiendt som den trædfæste og vanartigste, og med Affæhle see vi ham underholde denne Karakter indtil det sidste. Hvilken hyperlig Kontrast i Henley og Granville, denne Menneffæligheds, Dydens og Religionens Ven, der døende beder for sin Morder, og yttret mod ham de venfæbeligste Fornemmelser! — Stærke rørende Situationer møde ofte, og Affæhterne faae sielden Tid til at hvile — For endelig at give vore Læsere en liden Prøve paa Forfatterens Styrke i det Tragiske Sprog

Sprog, ville vi udskrive noget af den, efter sit udøvede Mord, fortvivlende Clerdons Monolog i 5 Optogs 1 Optein.

Vort pinende Forestillinger! holdt op at dræbe mig — hvorledes! Ingensteds kan jeg undsige eder? her, mine Vinere! kuns her lad mig hvile — jeg skielver, endog her flyde Stremme af Blod for mine forskraklede Synkast — endog her ængster en døende Gispn mit Øre — Ja jeg seer det, overalt forfølger du mig, min uskyldige Vens Blod — hvorfor maatte jeg udgyde dig! Den, som jeg allerede saa dødelig havde fornærmet, som kom, lig en forbarmende Guddom, for at redde den gruesomme Foruretter. Ham kunde min trosfæse Kærlighed — ham den beste, den ædelmodigste — den sørgende Mennekelighed bortrev jeg dens herligste Smykke? — Alting maae afflyde mig, alting maae aabne sig til min Undergang — Og du noler Hevn! hvorfor bruser dine Uveir endnu bestandig saa langt borte? Hvorfor er jeg endnu? — Jeg seer det, du nærmer dig — ja du hører mig, der komme dine skræksomme Herolder — uigiennerangelige Nætter omlevere mig paa alle Sider — o skjuler mig i Mørkheder, skjuler mig for hiin skrækelige Gestalt. o. s. v.

Overs

Oversættelsen forraader en Mand, der har forstaaet sin Original, og været med sit eget Sprog vel nok bekiendt, for at udføre den i al sin Eftertryk og Styrke.

No. 13.

Beelzebuls Breve til nogle sine Venner i Kiøbenhavn 1772. Trykt og tilkøbs hos Stein for 4 Sk. stor 2 Ark 8vo.

At denne Beelzebulske Concipist virkelig i en from og ærlig Hensigt har opfat disse Breve er aldeles troeligt, og for saavidt kan man vel ikke nøgte ham et Stød blandt Sværmen af vore Tidens Patrioter; men, at hans Patriotisme skulde være af det fornuftige og nyttige Slags, derom tvivle vi meget. Fortalen allerede lover os ikke meget godt, hvad vil Manden sige med det til Dævelen henvoeret Selskab, som er inden for Kiøbenhavns Volde? ikke meener han et blot ugudeligt Selskab; thi, at saadanne Folk findes her saavel som andre Stæder, veed enhver, og Forfatteren, som giver sig ud for Præst, kunde umuelig ansee dette for nogen nye Opdagelse, Men; Ved sit Selskab forstaaer han en Bande af Statsforrædere, som hemmelig søge at underminere Regieringen, og at udstræe Uroeligheds og Misforney:

forneyelses Sæd blandt Indbyggerne; og til de Fornemteste Anførere for disse Stats-Husarer er det Beelzebub skal have skrevet disse Breve, hvori han beklager sine forrige Venners Ulykke, og viser sine tilbageblevne Tilhængere den Plan, de til hans Hensigters Opfyldelse havde at udføre, og Midlerne til at opnaae samme.

Vi ønskede gierne at vide, hvor Forfatteren har den Esterretning fra, at der blandt det Danske Publicum gives saadanne ilbesindede Partier. Kunns slet maae han kiende sine Landsmænd, hvis han virkelig tilroer dem denne affærlige Nedrig-
hed, uden Grund at biebringe den raae og uslebne Almue. flige Tanker om hemmelige Forræderier, et formasteligt; det er en Forbrydelse imod et heelt Folk, som i Troeskab og den allerunderdanigste Tydighed imod sin Konge ikke tør vige nogen Nation i Verden, og hvis Historie igiennem heele Aarhundrede tydelig viiser, at Montesquieus Sag om Climatets Indfyndelse i et Folks Nerver, Fibernes Spænding og Tænkemaade, i det mindste i Danmark, lider en fuldkommen Undtagelse.

Fortsettelsen af disse Breve loves, men ventelig har det første Hæfte, uagtet den usædvanlig billige Pris, ikke havt den forønskte Afgang; vi haabe derfor, at Forfatteren er saa gunstig ikke at holde sit Løfte.